

Odnosi

Pacek, Luka

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Fine Arts / Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:215:044727>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Fine Arts in Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI
KIPARSKI ODSJEK

DIPLOMSKI RAD

Odnosi

Strukturalni odnosi individue i društva

Diplomski sveučilišni studij kiparstvo
Student: Luka Pacek
Mentor: red.prof.art. Dalibor Stošić
Zagreb, rujan 2023

Sadržaj

Predgovor.....	4
Uvod.....	6
Pregled kroz povijest.....	7
Suvremeno vrijeme i psihologija društva.....	11
Zaključak	15
Način izrade rada i korišteni materijali:	16
Izvori:.....	18

I always like to believe that my work is about the expansion of the possibilities of the viewer. So if you have a sense of a heightened situation where there's an excitement, a physical excitement and an intellectual stimulation, there's just this sense of expansion. Because that's where the art happens. Inside the viewer.

Jeff Koons.

Predgovor

Ovakvu temu, koja sadrži sociološke elemente, odabrao sam iz osobne potrebe koju vidim kao želju za proučavanjem društva i onoga što se događa u njegovom stvaranju, djelovanju, ali i raspadu. Društva, sačinjena od individua, tijekom vremena mijenjaju se u skladu promjene osoba koje tom društvu pripadaju. S time mijenjaju se i njihovi ideali, ciljevi ili pak načini funkcioniranja. Već neko vrijeme primjećujem veliku želju za promatranjem kao i dokumentiranjem događaja koji se oko nas događaju; koji su bazirani na društvenom aspektu. Te tim iskustvima, nastojim reagirati na probleme koji nastaju.

Ovo djelo vidim kao osobnu interpretaciju onoga što se događa u svakodnevnom društvu te kako se ono odnosi naspram individua. Također, vjerujem kako je potrebno naglasiti važnost isticanja individua unutar društva te opstanka njihove individualnosti kao postulat neophodnog postojanja društva kao takvog. Društvo je naime, skup individua koji zajedničkim djelovanjem idu prema zajedničkim općim ciljevima. Unutar njega uvijek postoje individue koje skoro pa maniristički djelomično odskaču od istog. Bilo to njihovom vanjštinom poput fizičkog izgleda bilo načinom promišljanja i rješavanja problema koji se pred njima nalazi ostaje kao subjektivan pojam.

Znanstvenik, Ivan Cifrić, u svojem znanstvenom radu „Čovjek u društvu i sistemu“, objasnio je kako društvo nastaje zbog reguliranja života pojedinaca, a sistem zbog reguliranja života društva.

Ovdje se nećemo baviti sistemom, no ovakva činjenica nam je bitna zbog pitanja vodi li individua društvo ili pak društvo vodi individu. Stvar je tako postavljena da društvo ima mnoge mehanizme i poluge upravljanja nad individuom, no ne bih se

usudio reći da je individua ovdje tek obična karika i da se na nju gleda kao potencijalno najslabiju. Ona je svakako podložna tome društvu koje na nju utječe načinima socijalne kontrole, komunikacijskog aspekta ili pak zajedničkim ciljem. No u svakom od tih mehanizama individua ovdje ima pružen odabir ili barem privid odabira kojim ona odlučuje želi li sudjelovati u društvu koje ju okružuje. Tim odabirom ona se može postaviti prema sustavu vrednota i zajednica koje ju okružuju.

Imajući na umu stav individue naspram društva, dolazimo do problematike odabira. Ako individua odluči prikloniti se društvu te svoje stavove postavi na stranu svojevršnim kompromisom koji ide većinski u korist određenoj strani, ona gubi svoju individualnost te postaje član društva do idućeg odabira kada se stvar ponovo vraća u krug. Postavi li se beskompromisno, ona ostaje individualna, no riskira odbacivanje iz društva, gubeći okolnosti lakšeg dolaska do zajedničkog cilja. No, također, postoji još nekoliko mogućih situacija. Recimo da individua odluči ostati individualna, no druge individue unutar društva posljedično tome također shvate kako i one same žele biti individualne.

Slika 1 - Odljevi patkica

Uvod

Već nekoliko godina primjećujem kako mi je promatranje društva i njegovih promjena, kao i promjena koje se događaju unutar individua, svojevrsna zanimacija. Praćenje njihovih promjena u određenim periodama vremena te jedna vrlo neformalna analiza ljudi pruža mi određeni užitek i zanimaciju dok se ne bavim stvaranjem. Takva jedna naratorska uloga probudila je u meni i osobnu potrebu da takvo nešto pokušam prikazati svojim diplomskim radom. Narativno gledano, društvo i individue funkcioniraju jedno s drugim i ne mogu drugačije. Poput Yin i Yanga, jedno ne može postojati bez drugoga, kao što ne može biti svjetla bez tame. Oni su u svoju ruku, polarne suprotnosti koje gotovo pa savršeno funkcioniraju zajedno. Tako postavljeno, odnos koji ih stvara postaje jedno zanimljivo gledalište na kojemu se odigrava mnoštvo scena, a na nama je kao promatračima da odlučimo kakva će to scena biti kojoj ćemo pridodati važnost da ostane zapamćena.

Ovakvu jednu situaciju objasnio bih već spomenutim citatom Jeffa Koonsa koji u slobodnom prijevodu glasi: *“Uvijek sam volio vjerovati da se moj rad temelji ekspanzijom mogućnosti gledatelja. Tako da ako se pojavi osjećaj povišene situacije gdje nastaje uzbuđenje, fizičko uzbuđenje i intelektualna stimulacija, nastaje osjećaj proširenja. To je mjesto gdje se umjetnost događa. Unutar gledatelja.”*

Unutar promatrača događa se ta jedna čudesna, pa i pomalo romantična pojava, gdje se zanimljivost ili pak ljepota može pronaći u običnim stvarima te su ju umjetnici tijekom vremena prikazivali kojekakvim raznim načinima. Osobno, ovdje sam jednoj temi koju smatram poprilično ozbiljnom, odlučio pristupiti na jedan drugačiji način. Baš iz takvih razloga odlučio sam rad prikazati s određenim humorističnim pristupom te

oduzeti težinu koju nosi svojom ozbiljnošću. Tako stvarajući kontrast koncepta ozbiljnosti i humora.

Ovo djelo proučava odnose ljudi koji žive i djeluju na istome području za jedan ili nekoliko zajedničkih ciljeva. Poanta ovog rada postaviti je pitanja kako i zašto dolazi do društvenih promjena te kako se s njima nositi u modernom svijetu. Personifikacijom običnog te pak vrlo konzumerističkog objekta, kao što je patkica za kupanje. Objekt je to koji vidim kao simbol djetinjstva, igre, kupanja, to jest čistoće. Onoga što izmamim osmijeh na lice svojim pomalo blesavim i nevinim izgledom i svrhom, no u zadnjih nekoliko godina dobiva na popularnosti te ga se komercijalizirano koristi kao sredstvo oglašavanja i promocije gradova, serija, filmova i likova iz knjiga. Odlučio sam u takvom objektu prikazati postojanje nekoliko društava na istome mjestu te samim time prikazati problematiku današnjeg društva i individua koje se u njemu nalaze.

Umjetnici su narativom promatrača u gotovo čitavoj povijesti umjetnosti prikazivali društvene odnose te bi u povijesti svakako izdvojio nekolicinu njih za koje smatram da su bili od velike važnosti za ovakvu tematiku. S obzirom na to da je srednji vijek, gotika i velik dio renesanse, bio vezan isključivo uz crkvu kao instituciju, pregled umjetnosti i društva u određenoj lenti vremena započeti ću od baroknog perioda, gdje su nastali prvi veliki pomaci prema individualnoj umjetnosti odvojenu od naručitelja i institucija, nastojeći naravno prikazati na koji način su umjetnici prikazivali društvo.

Pregled kroz povijest

Tijekom baroknog perioda svakako je nemoguće izostaviti nizozemsko slikarstvo koje je dominiralo umjetničkim područjem toga doba. Frans Hals, Jan Steen, Vermeer Leyster, svi oni portretirali su obične ljude. Ne ono što bi u tom periodu bili vazali, već ljude koji su za njih radili. Sluškinje, svirači, zabavljači. Vraćajući se s humanističkog pregleda renesanse, na onaj koji prikazuje ljude koje svakodnevno susrećemo na ulici. Najčešće se tu radilo o individualnom prikazu ljudi tijekom obavljanja redovitih dnevnih obaveza, bilo to svirajući, poslužujući pića ili pak čisteći kućanstava. Judith Leyster pak je, poput Vermeera, bila specijalizirana za scene svakodnevnog života, no prikazivala je također i scene iz krčmi. Tako je na slici „Posljednja kapljica“ koja datira iz 1628. prikazala dva muškarca kako puše i piju, dok iza njih čuči kostur, podsjećajući njih, ali i nas, na prolaznost vremena, te što ih čeka ako nastave sa takvim ritmom života.

Rokoko, naizgled sličan baroku, imao je veliku različitost u temama koje su se dabirale. Stil je postao prepoznat u Francuskoj nakon smrti Louisa XIV 1715., a umjetnici su pokazivali aristokratsku dekadenciju i rođenje Burža. Često su im slike imale satirično značenje, unatoč svojoj raskoši prikazanim na slikama koje možemo poistovjetiti sa svijetom fantazije ili blagostanja. Ironija postaje prikaz svijeta korupcije u kojemu se nalazilo Europsko društvo. Slikarstvo je u tom periodu bilo vrlo dekorativno, a umjetnici su bili postavljeni kao žestoki kritičari društva. Antoine Watteau je u svojem djelu Ukrcaj na Kiteru prikazao nekolicinu parova koji se pripremaju za odlazak na fantastički otok Veneru. Prikazujući melankoliju tog događanja prikazom njihove ofucane odjeće pri povratku stvarnosti. William Hogarth je pak imao ciničan i izrugljiv pristup braku. U svojem djelu „Marriage a la Mode“ iz 1745.

Slika 2 - Judith Leyster - Posljednja kapljica

izrugivao se hipokritičnim obvezama bračnog ugovora prikazom nevjerne mlade žene koja je skoro uhvaćena sa svojim učiteljem glazbe. Suprug koji je prikazan na slici, očito dijeli istu

narav kao i supruga, s obzirom na to da mu je vrat ukaljan crnom mrljom sifilisa.

Slika 3 - William Hogarth - Marriage a la Mode

Romantizam koji je započeo u kasnom 18. stoljeću postao je svojevrsan odgovor umjetnom prikazu koji se pojavljivao u Rokoku. Često se prikazivala povijest, no postojala je i želja da se prikažu unutarnja uvjerenja, emocije i osjećaji individue. Eugen Delacroix prikazivao je empatiju prema grčkoj borbi za neovisnost od Turaka u svome djelu „Masakar kod Chiosa“ iz 1824. godine. Nekoliko godina kasnije Delacroix slika „Sloboda vodi narod“ koja predstavlja revoluciju u Parizu koja ga oslobađa od apsolutne monarhije. Nekoliko godina ranije (1819) Géricault slika „Splav Meduza“ gdje prikazuje poznati brodolom Meduze gdje je samo petnaestak ljudi preživjelo havariju od oko 149 koji su se ukrcali na splavove. Goya pak u svome slikarstvu prikazuje „Egzekucije trećeg maja. 1808“ (1814) te time prikazuje koji je počinila francuska vojska u

Madridu i drugim španjolskim gradovima gdje su Francuzi pobili preko tisuću pobunjenih Španjolaca. Prikazavši lica žrtava, a skrivajući lica egzekutora, Goya je ovdje prikazao herojstvo individualne slobode naspram sistema.

Tijekom realizma, idući veliki cilj umjetnika je bio je portretirati socijalne događaje najobjektivnije moguće bez ubacivanja vlastitih mišljenja umjetnika. Promatrajući društvo i prirodu, umjetnici su se uključivali u socijalnu, ali i političku satiru, time podižući svijest oko socijalne nepravde tih vremena. Kao jedan od najdirektnijih komentatora te socijalne nepravde vjerojatno bi se izdvojio Honoré Daumier. Grafičar koji je baveći se litografijom postao odličan karikaturist, ali također i slikar i kipar. Njegove karikature satirično su prikazivale odvjetnike, poslovne ljude, glumce, pa čak i samog francuskog kralja. Gustav Courbet je pak prikazavši svoje dvije slike „Pogreb u Ornanu“ i „kamenolomci“ na taj način podržao revoluciju koja se tada događala i prikazala seljake kao jednu snažnu političku silu među svojim konzervativnim kritičarima. Na sličan način pomogao je i Jean Francois Millet koji je također slikao ljude tijekom obavljanja seoskih poslova. Zbog njihova djelovanja za obojicu se sumnjalo da pripadaju anarhistima.

Nakon nastanka fotografije, klasično slikarstvo slabi i smisao dokumentarnog slikarstva se polako gubi, te polako nastaje impresionizam. Još uvijek donekle vjerodostojan oblik prikaza sadašnjosti, no pomalo slobodniji stil u slikarstvu. Edouard Manet tako prikazuje pariški noćni život, prepun šarenih boja i bogatih tekstura. S motivima žena, često možemo vidjeti pozadinski prikazane ljude koji piju, puše, razgovaraju... Na takvim slikama jasno vidimo prikaz ljudi koji su radili u takvim barovima te onih koji su tamo dolazili samo uživati. Edgar Degas, osim što je poznat prema svojim balerinama, također je prikazivao psihološku izolaciju koja se često događa u velikim gradovima. Van Gogh je pak tijekom svojih ranih dana kao slikar slikao scene seoskog života pokazujući intenzivne osjećaje siromašnih. Oslikavajući obitelj koja jede krumpire

prikazao je siromašnu obitelj kako objeduju uz jednostavnu večeru iz koje je uočljiva njegova emocionalna težina kao i stanje uma.

Futuristički pokret pokrenut je s političkim implikacijama početkom dvadesetog stoljeća. Pokret kao takav glorificirao je industrijsku revoluciju i vrijeme strojeva. Brzina, snaga, tehnologija, putovanje, ali i nasilje bili su preferirani subjekti. Kada su velike promjene u društvu i svijetu bile u zamahu, futuristi su pokušali inspirirati javnost za novi umjetnički jezik. Pokušajem urušavanja klasičnih akademskih tradicija, vizualna, glazbena i dramska kreativna energija je fokusirana je na trenutno i buduće. Već 1916. godine futurizam gubi svoj mah, no nastavlja jakim utjecajem unutar dadaizma, ekspresionizma i surrealizma.

Za razliku od realizma, ekspresionizam je poprimio jedan vrlo subjektivan način portretiranja stvarnosti. Kako bi predstavili ljudska iskustva, oni su tražili svoje unutarnje emocije prepune veselja i očaja, s određenim notama ironije. Ovo je svakako bio period umjetnosti koji je dobro reflektirao period stvaranja. Budući da su svjetski odnosi bili nestabilni, što je kasnije vodilo k prvom svjetskom ratu, začuđujuće je da se pokret nastavio dok je kontinent bio progutan ratom. Odlikovali su ih brzi potezi kista puni strasti ili bijesa, dok su boje često bile postavljene impasto-tehnikom kako bi se naglasile šokantne kompozicije. Jedan od iznimno bitnih ekspresionista preko kojeg možemo dobiti dojam tadašnjeg društva, svakako je bio Edvard Munch. Poput Van Gogha, patio je od duševnih tegoba, a njegov *Krik* (1893) opisuje njegov vlastiti smisao disintegracije. Također, tijekom ekspresionizma krenule su se pojavljivati i grupacije poput *Die Brücke*, koja je osnovana u njemačkoj te je bila prva koja je eksplicitno i organizirano promovirala ekspresionistički pokret. Emil Nolde, jedan od osnivača svojim djelom „Život s maskama“ (1911) prikazao je kombinaciju stravičnih maska koje se smiju. Nacisti su ga proglasili zloglasnim umjetnikom te

Slika 4 - Honoré Daumier - karikatura

je bio prisiljen slikati u tajnosti. Osim *Die Brücke*, na području Njemačke nastala je i grupa *Der Blaue Reiter* (Plavi jahač). Jedan od najvažnijih članova svakako je bio Vassily Kandinsky koji je bio među prvim modernistima koji su eliminirali figurativne objekte iz svojeg slikarstva. Boje i oblike koristio je simbolično. Za primjer, plava boja bi se koristila za prikaz

muževnosti duhovnosti objekta. Za njega umjetnost je bila stvar ritmičnih linija, boja i oblika više nego narativa. Nastojao je takvim djelovanjem pružiti gledateljima osjećaj mira, odmora ili meditacije u periodu ekstremne društvene tenzije koja je prethodila prvom svjetskom ratu.

Kao odgovor na nefigurativnu umjetnost koja je uslijedila tijekom perioda između dvaju svjetskih ratova, u engleskoj se 1950. godina pojavljuje pop-art te desetak godina kasnije uzima veliki mah u Americi. Oni su koristili svakodnevne komercijalne ilustracije na satiričan ili zaigran način, često prikazujući suvremene životne stilove te su komentirali standardizaciju proizvoda ili samu kulturu. Vizualni manifest napravio je Richard Hamilton s kolažom „Što je to što čini današnje domove toliko drugačijima, privlačnima?“ (1956) na kojemu su prikazani žena i muškarac kako goli obitavaju u svome domu dok je scena nastrojena erotski. Zapakirana hrana na stolu te električni aparati na stolu prikazivali su propagandu i komotnost američkog sna. Jasper Johns krenuo je u diskusiju oko granice između svakodnevnih objekata i umjetničkih djela. Izazivao je svoju publiku da naprave distinkciju između stvarnosti i umjetnosti koristeći se popularnim simbolima u svojim slikama kao što je američka zastava, mete ili brojevima iz šablona. Najpopularniji je dakako bio Andy Warhol koji je sažeo moderne društvene obzervacije svojom izjavom: „Svi će imati svojih 15 minuta slave“. Opsjednut samim sobom, organizirajući razne medijske događaje i samopromocije, praktički je sam postao djelo pop-arta. Za motive je često koristio komercijalne slike kao što su konzerve juhe, boce coca-cole, novčanice i još mnogo objekata koje su okarakterizirale komercijalne američke ikone.

Slika 5 - Jasper Johns, *Three flags*, 1958

Suvremeno vrijeme i psihologija društva

Ovim kratkim pregledom možemo vidjeti na koji način su umjetnička djela opisivala društvo te kako je umjetnost utjecala i poticala društvo svojeg doba. Svojim radom, koji je sastavljen od prikaza klasičnih patkica za kupanje, imam želju prikazati svoje viđenje jednog malenog djelića društva koje nas danas okružuje.

Ove patkice na prvi su pogled identične dok ih se gleda kao jednu masu. No ako izdvojimo nekoliko njih vidjet ćemo da su one zapravo različite te da svaka ima svoje nepravilnosti koje ih zapravo čine jedinstvenom baš poput ljudi unutar društva koje se nalaze. Takvo jedno bogatstvo raznolikosti unutar nečega što je u suštini identično vjerujem da daje određenu čar djelu. Prihvatanje ovakvih različitosti poticanje je individualnosti patkica, no istovremeno može predstavljati i konformistički pristup koji radi pritisak na kreativnost i osobnu slobodu individue. U svakom slučaju, vjerujem kako na taj način omogućavam da bilo tko tko pogleda ovaj rad može promisliti o vlastitim iskustvima i odnosu između njih i njihovog društva.

Patkicu za kupanje kao objekt vidim kao simbol nevinosti, kupanja, to jest čistoće, zabave, mladosti, ali ona ima i još jedan smisao, a to je konzumerizam. Patkice u današnje vrijeme postaju objekt kojim se promoviraju gotovo sve velike franšize, krenuvši od popularnih filmova, kultura ili pak ponekih trgovina. Vjerujem da ovom personifikacijom objekta patkice za kupanje jasno prikazujem kako i mi kao zasebne individue tako ulazimo u današnje društvo, nevino, čisto, iskreno. Držimo se određenih standarda za koje vjerujemo da su ispravni, što smatram kao dobrom karakteristikom svakog čovjeka. No problematika kojom se bavimo u radu ne nastaje u samome početku, već ona nastaje kada se ustalimo u tome društvu. U tome trenutku, polako, ali gotovo sigurno, prihvaća se ono što

psiholozi zovu mentalitetom krda. Što bi bio psihološki fenomen koji značajno utječe na ljudsko ponašanje. Pojavljuje se kada individue prihvate vjerovanja, ponašanje ili stavove većine u grupi, često prema cijeni vlastite sposobnosti presuđivanja ili individualnosti. Samim prihvaćanjem takvog mentaliteta, individua gubi svoju individualnost te postaje dio mase. To može biti izuzetno opasna situacija kada ljudi krenu provoditi opasna stereotipna ponašanja ili se upuštati u riskantne situacije. Primjerice, psiholog Leon Mann proveo je analizu ponašanja okupljene gomile koja je promatrala pokušaj suicida. Par stotina studenata je 1960-ih godina u SAD-u stajala ispred zgrade s koje se spremao skočiti jedan student. Okupljena gomila brzo je krenula vikati tom studentu da skoči. Mannova analiza pokazala je da je huškanje suicida vjerojatnije pod određenim okolnostima kao što su npr. brojnija gomila, slabije osvjetljenje i drugi faktori koji mogu garantirati anonimnost promatrača. U kombinaciji s porastom pobuđenosti i difuzijom odgovornosti, takvo stanje može dovesti i do deindividualizacije i slabljenja uobičajenih inhibicija nenormativnog ponašanja.

Deindividualizacija se može definirati kao specifično stanje pojedinca koje karakteriziraju gubitak ili reduciranje samosvijesti, osjećaj podijeljene odgovornosti i osjećaj smanjene zabrinutosti o tome kako bi drugi mogli vrednovati takvo ponašanje. Dvije glavne posljedice tog stanja smanjenje su ili gubitak uobičajenih inhibicija i povećana osjetljivost i rezonzivnost na situacijske znakove. Prvo obuhvatnije tumačenje dao je Philip George Zimbardo. On je kao i neki drugi istraživači stanje nalik deindividualizaciji inducirao osjećajem anonimnosti. Ispitanici su bili stavljeni u slabo osvjetljenje prostorije, nosili su laboratorijske kute te ih se nije oslovljavalo imenima već brojevima. Jedno od istraživanja koje je proveo bavilo se ostavljanjem automobila bez registarskih pločica s dignutom haubom u dvama gradovima. Jedan je bio New York, a drugi manji gradić iz okolice New Yorka s manje od 65 tisuća stanovnika. U New Yorku kradljivci su auto ukrali za manje od

deset minuta, dok se u manjem gradu zaustavila samo jedna osoba pored automobila, i to da spusti haubu zato što je padala kiša.

U kasnijim istraživanjima i tumačenjima ispostavilo se da deindividualizaciju uzrokuje još nekoliko faktora, to jest prisutnost drugih tijela koja mogu: djelovati aktivirajuće, što slabi samosvijest i rezultira deindividualizacijom koja vodi difuziji odgovornosti koja pojedinca oslobađa tereta odgovornosti koju inače preuzima za svoje ponašanje. Ili pak osjećajem anonimnosti koja također uzrokuje difuziju odgovornosti, no najčešće uzrokovanom djelujući kao djelić veće grupe te samim time biti dio mase koja teže identificira postupke nekog pojedinca.

U stanju deindividualizacije povećana je vjerojatnost svakog nenormativnog ponašanja, a njena vjerojatnost određuje se s mnoštvom faktora. Svakako je bitno naglasiti da deindividualizacija nije nužna posljedica prisutnosti drugih, već je potrebna određena konstelacija i interakcija navedenih faktora da bi se ona pojavila. Također, postoje i faktori koji imaju ulogu moderatora, kao što je npr. veličina gomile. Osim toga velik utjecaj može biti i alkohol koji umanjuje samosvijest i posljedično povećava osjećaj bezbrižnosti. Kao vrsta regulacije često se koriste i kamera ili ogledala. Ona na određeni način povećavaju razinu samosvijesti i smanjuju vjerojatnost deindividualizacije te povećavaju samokontrolu osobe. Upravo se zbog takvih razloga na sportskim događanjima često mogu vidjeti snimke navijača, kako bi prisutni pojedinci mogli sebe vidjeti na ekranu te znati da ih se snima.

Također, osim deindividualizacije pažnju bi valjalo obratiti i na socijalni utjecaj koje društvo ima nad individuum, to jest moć prisile. To je naime kada agresivnim ponašanjem, bilo fizičko ili psihičko, jedan pojedinac oblikom utjecaja prisiljava drugu osobu da napravi nešto što inače ne bi napravila da nema prisile.

Kako bi se ta problematika razjasnila, Tedeschi i Felson razvili su socijalno-interakcionističku teoriju prisile. Ona prisilu promatra kao rezultat procesa odlučivanja te kaže: „Moguće je diferencirati tri glavna cilja kojima je motiviran izbor prisile da se kontrolira druge. Da se uspostavi pravda, da se potvrdi ili zaštiti identitet.“ Izvršitelj je taj koji odlučuje hoće li izabrati nasilnu ili nenasilnu alternativu. Ako se odluči za prisilu, mora također odlučiti o njenoj vrsti i intenzitetu.

S takvim primjerima susrećemo se gotovo svakodnevno, najčešće dok gledamo vijesti te u čudu gledajući što se događa kada građani prosvjeduju u nekoj državi ili pak ako gledamo ponašanje navijača sportskih klubova. No ipak, valja naglasiti, da mentalitet krda ili deindividualizacija ne mora nužno biti u negativnoj konotaciji, već on kao takav može imati pozitivan utjecaj na društvo, a time i na individue od kojih se sastoji.

Ponovo primjerom sportskih navijačkih skupina možemo pogledati način ponašanja koji je među njima uslijedio nakon što su u roku manjem od godinu dana Hrvatsku pogodila dva potresa. Navijači takvih skupina bili su među prvim dobrovoljcima koji su izašli na teren unatoč neposrednoj opasnosti koju prirodna katastrofa uzrokuje.

Slika 6 - Odljevi patkica

Način na koji individua može ostati individualna unutar takvog mentaliteta krda svakako je razmišljajući svojom glavom, postavljanjem pitanja, razmišljanju o opcijama s kojima raspolažu te obrazovanjem sebe samih kako bi napravili informirane odluke, unatoč riziku što bi mogli ispasti smiješni ostatku grupe, kažu psiholozi.

Baš takvo razmišljanje zaslužno je za umjetnost današnjice. Tijekom povijesti umjetnici su bili drugačiji od ostatka populacije te tim drugačijim načinom opisali trenutno. Isti princip nastavlja se i ponavlja. U današnjem vremenu, društvo je izvitopereno od onoga što je bilo. Vjerujem kako je danas važnije održati dobre odnose umjesto zauzeti stav i ne odabrati liniju manjeg otpora. Takvo ponašanje primjećujemo svakodnevno, no ipak, umjesto opisujući primjere koje svakako primjećujemo, radije ću izdvojiti nekolicinu recentnih primjera za koje smatram da su svojom unikatnošću ostavili veliki trag u umjetnosti, ali i u svijetu.

Kao prvog izdvojio bih Jeffa Koonsa, već spomenutog u ovom diplomskom radu. Koons je imao revolucionaran, egoističan pristup kolekcionarima i općoj javnosti. Debitirao je 1980. godine kada je pod naslovom „The New” izložio seriju usisavača postavljenih u vakuumirane osvijetljene kutije. Tim djelom, pod nazivom „Tripledecker”, pokazao je svoju fascinaciju konzumerizmom te je samo djelo postalo ikonsko. Svakom svojom idućom pojavom u svijetu umjetnosti izazivao je svojevrsni spektakl, često vrlo kontroverzne.

Koristeći se poznavanjem materijala i njihovih reakcija, 1985. nastalo je njegovo drugo važno djelo pod nazivom „One Ball – Total Equilibrium Tank”. Radi se naime o bazenu punom destilirane vode. U njegovoj sredini nalazi se košarkaška lopta koja je ispunjena slanom vodom, što znači da se zbog različitih gustoća i odnosa masa lopta uvijek nalazi u geometrijskoj sredini bazena.

Smatram kako je Koons svojim unikatnim pristupom umjetnosti, ali i svijetu tržišta umjetnina doprinio pokazivanjem kako se osoba može istaknuti čak i u negativnim konotacijama, no da to nikako neće utjecati na njegovu mogućnost doseganja uspjeha. Njegove novije radove vidim kao i svojevrsni utjecaj prilikom izrade patkica.

Kao drugi primjer iz umjetničkog svijeta svakako je nezaobilazan Antony Gormley i njegovo djelo „Field for the British isles”. On je svojevremeno izložio tisuće malenih keramičkih figurica nalik ljudima.

Jako su stisnute u zatvorenom prostoru te licem uperene točno u promatrača. „Field is like a living organism” – izjavio je Gormley. Poput vode ona ispunjava prostor, ne mijenja njegov raspored. Tako i rad ispunjava mjesto gdje se nalazi. Njegov rad također predstavlja jedinstvenu sliku ljudskosti, gdje mi kao promatrači stojimo na pragu teritorija malenih figurica. One nas zadržavaju na ulazu i ne možemo hodati među njima. Jedino što možemo je gledati nazad u njihov isprazan pogled koji je Gormley opisao kao da gledaju u zvijezde. Ovakav rad podsjetnik je kako bi cjelokupna svjetska populaciju mogla stajati zapravo na jednom većem otoku, kada bi stajala rame do ramena, no svakako podsjeća i na velike rock-koncerte ili druga javna okupljanja gdje se ponavlja mentalitet krda.

Sluke 7., 8., 9.- Antony Gormley, Field for the British isles

Zaključak

Ovakvo umjetničko djelo vidim kao osnovu za dubinsko promišljanje o odnosima koji nastaju između društva i individue. Ovakvim konceptom individualnosti i njenoj održivosti unutar kolektiva htio sam naglasiti kako je svaka patkica prikazana kao jedinstvena i neponovljiva. Što vidim kao simbol ljudi koji se nalaze u društvu. Svaki sa svojim osobnim karakternim vrlinama, manama i iskustvima koje ih razlikuju jedne od drugih. Te razlike čine ih autentičnima te u potpunosti jedinstvenima. Nesavršenstva koje ih stvaraju ne čine ih ovdje manje vrijednima već kao sastavne dijelove njihovih priča i identiteta. Promatramo li ih kao jednu cjelinu možemo primijetiti zajednički motiv što odgovara načinu percipiranja društva iz daleka ili izvana. No pridemo li bliže svaka patkica, to jest individua će zasigurno imati svoje unikatne karakteristike.

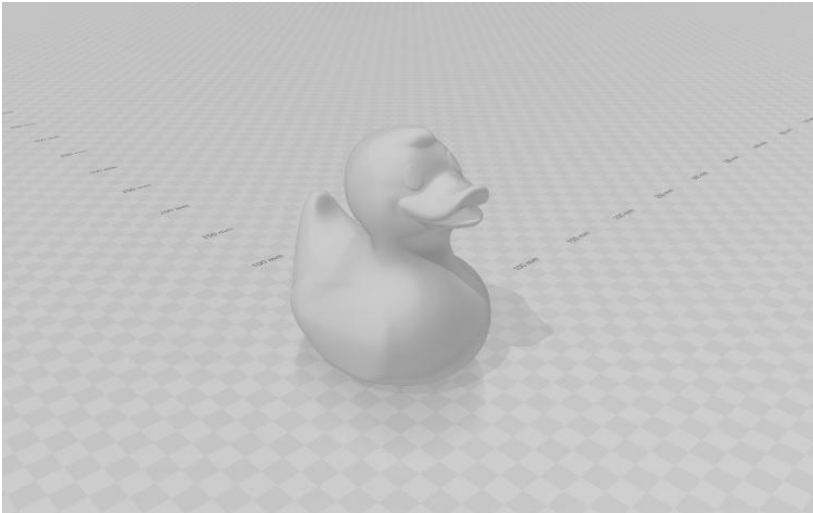
Kontrastom između individualnosti i pripadnosti društvu vidimo kako društvo ne može funkcionirati bez ovakvih individua koje se razlikuju prema nečemu. One su mu ne samo potrebne za njegovu egzistenciju, već je i individuama potrebno društvo kako bi se i one imale iz čega istaknuti. Upravo taj kontrastni sukob ono je što romantizira cijelu priču koju oni nose. Ta struktura i slojevitost individua potrebni su za kolektiv i dublje promišljanje o tome gdje je zapravo naše vlastito mjesto unutar društva. Vjerujem kako unutar pojedinca koji ga gleda i doživljava može prouzročiti pitanja o osobnom identitetu, kulturalnim razlikama ili pak o njihovoj uključenosti u društvu. No osim vlastitog propitkivanja ono također uzrokuje pitanja možemo li prepoznati i cijeniti jedinstvenost i važnost drugih individua koje se unutar tog kolektiva nalaze.

Slika 10 - Odljevi patkica

Način izrade rada i korišteni materijali:

Kako bi dobio zadovoljavajući osnovni model od kojega će se kasnije izraditi oko tisuću patkica, model sam morao kvalitetno isprintati pomoću 3D printera. Za printanje koristio sam PLA-materijal. Nakon oblikovanja na računalu koristeći se raznim programima kada je model bio spreman, prepolovio sam ga na dvije polovice kako bi lakše od njih napravio kalupe za lijevanje gipsanih modela.

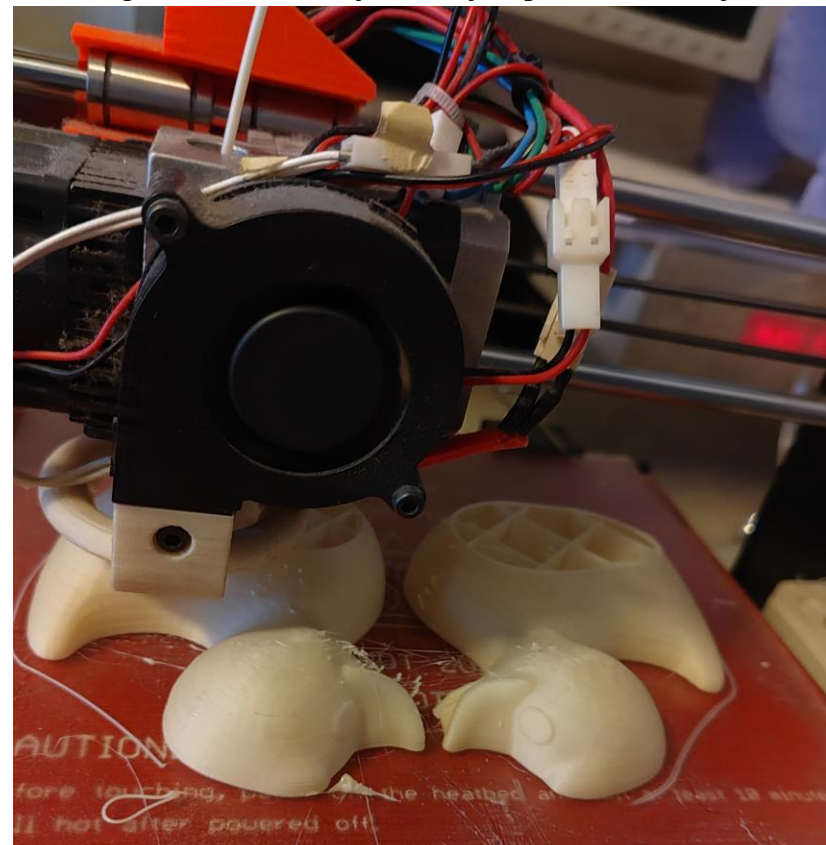
Slika 11 - Model patkice u 3D Builderu

Nakon što je model bio isprintan i spreman za izradu kalupa model sam premazao voštanim odjeljivačem te prelio silikonom. Kada se silikon stvrdnuo prelio sam ga gipsom kako bi imao čvrstu kapu za preciznije lijevanje. Postupak sam ponovio deset puta, te s deset kalupa lijevao gipsane odljeve patkica.

PLA stoji kao skraćunica za poliaktičnu kiselinu. To je termoplastični polimer koji se dobiva iz kukuruznog škroba ili

šećerne trske, što ga čini biorazgradivim pod posebnim uvjetima. PLA-filament daleko je najpopularniji materijal koji se koristi u FDM/FFF 3D printanju. Dolazi u mnogim nijansama i stilovima, što ga čini idealnim za širok spektar primjena. PLA je izuzetno jednostavan za rad i dodatnu obradu, te naposljetku estetski vrlo ugodan materijal.

Gips ili sadra materijal je koji se koristi za odljevke ili izradu kalupa. Njegova kemijska formula je CaSO_4 , to jest kalcijev sulfat. Postoji mnogo vrsta gipsa, no za ovaj rad koristio se modelarski gips čije prednosti su sporije stezanje od ostalih te veća mogućnost modeliranja materijala prilikom stezanja.

Slika 12 - Printanje osnovnog modela na 3D printeru

Slika 13 - Lijevanje gipsanih patkica iz silikonskih kalupa

Slika 14 - 501 gipsanih odljeva patkica

Izvori:

<https://www.britannica.com/topic/deindividuation/Group-norms>

<https://www.antonygormley.com/>

<https://psycnet.apa.org/record/1982-09774-001>

https://documents.sessions.edu/eforms/courseware/coursedocuments/history_of_art/

Ivan Cifrić: Čovjek u društvu i sistemu <https://hrcak.srce.hr/87752>

Lektura: mag. educ. philol. croat. et. mag. educ. phil. Josip Periša